

vanje ne dela težav, hkrati pa človek, ki ima srce in občutek za kmeta in njegovo težko življenje. — Prav dober lesorezec s precej močnim zapadnoevropskim prizvokom je *Veselin Staikov*. Z epsko širino in mirnostjo pripoveduje o črnomorskih ribičih in ladjarjih, ki jim delo ni muka in kazen. — Tudi *Stojan Venev* je precej zapadnjaško usmerjen, vendar so nekatere njegove groteskne karikature močne in kot jedka kritika zanimive. — V okvir skupine skoro ne sodi *Al. Sorokin* z zgolj dekorativno zamišljenimi folklornimi akvareli, še manj pa *Vera Nedkova* s precej skromnimi toskanskimi pastelnimi pokrajinami.

Po ti uspeli prvi bolgarski razstavi, ki je pokazala, da skušajo Bolgari z orjaškimi koraki dohiteti Evropo in nadomestiti zamujeno, bi še rajši videli izbor sodobnega bolgarskega slikarstva. Njihova grafika je dokaz, da se zavedajo, da umetnost ni oblikovanje zaradi oblike same, temveč da je čutno prikazovanje nadčutnega, kar se skriva in gloda najgloblje v človeku. Kakor slovenska, je tudi bolgarska oblikujoča umetnost stara komaj dve generaciji. To pomanjkanje tradicije ima tudi dobre posledice: umetniki, ki jim togo izročilo ne veže ustvarjajočega duha, so nujno bliže življenju. In ta človečnost se izraža v prisrčnosti in toplini, kakršno izžarevajo tudi ta dela, ki so po večini tako odločno usmerjena v isti pravec sočustvovanja z vsemi brezpravnimi.

Za razstavo v ofiциelni javnosti ni bilo skoro nobenega zanimanja. Dnevni listi, ki objavljajo kričeče reklame za vsako, še tako malo pomembno razstavico, so jo skoraj zamolčali. Nič ne dé! Naj vedo Novi hudožnici, da smo jim hvaležni, da so kot prvi bolgarski upodablajoči umetniki prišli prav oni, ki kažejo, da se tudi pri njih doma razvija umetnost v smeri življenjske aktivnosti in stran od jalovega akademicizma.

K. Dobida.

MARGINALIJE

Malo pred božičem so v Jakopičevem paviljonu odprli razstavo, ki je zaključila tako plodovito umetnostno sezono, kakršne v Ljubljani skoro ne pomnimo. Prireditelj je bila urejena na hitro, dela so bila izbrana brez pravega merila, tako da ni bil dosežen niti prodajni namen razstave, umetnostni učinek pa je bil precej slaboten.

Z božično razstavo je končalo leto, ki je trpelo za preobiljem umetnostnih prireditelj, saj je bilo samo v Ljubljani dober tucat razstav, v paviljonu samem kar devet. Da je bila seveda večina teh malo pomembna ali pa celó nasprotna umetnosti, je razumljivo. Za naše število imamo Slovenci vse preveč upodablajočih umetnikov, da bi mogli vsaj vsem tistim, ki zares zaslužijo to ime, zagotoviti znosno življenje. Še najbolj goreči idealizem ne more utajiti dejstva, da je krog ljudi, ki se dejavno zanimajo za oblikujočo umetnost, sicer sorazmerno znaten, a vendar zelo omejen, kar je pač nujna posledica naše maloštevilnosti. Navzlic vsem, tudi najobupnejšim prizadevanjem ni mogoče na razstavo v Ljubljani privabiti več kakor štiri sto do pet sto obiskovalcev, in po večini zmeraj istih. Kdor opazuje stalne obiskovalce naših razstav, bo videl, da se skoro ne pozna, da je v Ljubljani univerza s poldrugim tisočem dijakov in lepim številom profesorjev, da imamo še dolgo vrsto drugih visokih šol, umetniških in znanstvenih zavodov, gospodarskih in drugih ustanov. Kdo

pa obiskuje naše razstave? Zmeraj isti ljudje, po največ pripadniki srednjega sloja, uradniki, nekaj zelo redkih zastopnikov svobodnih poklicev, maloštevilni pridobitniki, peščica dijakov. In kdo kupuje slike pri nas? Tisti, ki bi jih mogli pošteno plačati — ne, deloma ker sploh nimajo smisla za kulturno življenje, deloma ker so že saturirani z izdelki tujih avtorjev, pogostoma prav dvomljive vrednosti, a visoke cene. Povprečni slovenski razumnik pa ne more plačati za umetniško delo niti približne vrednosti, ker ga prehudo tare stiska časa, da mu niti za golo življenje ne ostaja. Tako je slovenski oblikujoči umetnik obsojen na večno revščino. Niti neizbežni kompromisi z okusom naročnikov ga ne morejo rešiti pred to bridko usodo, če se ves ne preda kičarstvu. Prav v teh dneh smo bili spet priče takemu mučnemu prizoru, ki le preveč očitno postavlja na laž vse dobro mišljene, pa zato nič manj neresnične bajke o naši kulturni zrelosti.

Mar ni sramotno za našo družbo, da se mora mojster Jakopič, ki je vse življenje nesebično posvetil slovenski umetnosti, ki je pred tridesetimi leti dejansko položil prve temelje našemu modernemu slikarstvu in odprl in utrl pot povojni umetniški generaciji, da se mora tak mož na starost zatekati v javnost, ker navzlic neprestanemu delu nima več od česa živeti? Mar ni neodpustno, da mora (in z njim še marsikateri) za skledico leče prodajati, ne razmetavati svoje slike, še preden se je dobro posušila barva na njih? Tu nič ne pomaga ne ceneno zgražanje, ne sofizmi, ne iskanje, kdo je kriv teh žalostnih pojavov. Ni krivda samo na umetnikih, mnogo, mnogo več je je na nas vseh: v naši družbi in njeni organizaciji je nekaj gnilega.

Kako odpomoči tem razmeram, ki jih ima v precejšnji meri na vesti naša predobrohotna dnevna kritika? Iz rodoljubnih ali bog ve kakšnih razlogov podpira in kuje v deveta nebesa tudi zadnjega diletanta, tako da za resno in resnično umetnost ni več pravega merila. Zato bi bilo treba končno vendarle potegniti strogo črto med umetnostjo in tudi-umetnostjo, pa čeprav bi morda tega ali onega zbolelo. Nato bi bilo treba organizirati umetnostni trg, da ne bo odvisen niti od slučaja niti od privatne podjetnosti, ki — popolnoma naravno — išče predvsem svoje koristi. Le s stalno prodajno razstavo v umetnostnem salonu sredi mesta (ki naj bi se po potrebi prenesla začasno v Maribor, Celje itd.) bi se moglo — morebiti na združni podlagi — doseči, da ne bi šla dela naših najboljših umetnikov pod ceno in za vsak denar. Vsaj spočetka bi bila potrebna morebiti javna podpora, sčasoma bi se pa taka ustanova mogla vzdrževati sama. Seveda bi morala odločati samo in izključno kvaliteta.

Še nujnejša je pa ureditev nakupovanja umetnin za javni denar, ki se mora postaviti na čisto drugačne temelje. Doslej se je vršilo to nakupovanje kakor nekaka socialna akcija v podporo potrebnih slikarjev in kiparjev. Temu s človekoljubnega stališča ni oporekati, vendar se pa moramo zavedati, da bi morale take podpore iti iz drugih sredstev, ne pa iz tistih, ki so izrečno namenjena podpiranju umetnosti. Zato naj se, če se že kupujejo dela upodablajoče umetnosti, kupujejo res umetnine; na leto rajši samo nekaj njih, ki naj se pa pošteno plačajo. Kam bi z neznatnimi, za majhen denar nakupljenimi slikami in plastikami, ko jih ne moremo za stalno uvrstiti ne v Narodno galerijo niti v kako drugo javno zbirko. Bilo bi pa morda še bolje, če bi te denarje vsaj deloma namenili za potovalne štipendije mladim in nadarjenim umetnikom in jim s tem omogočili študij in izpopolnitev v tujini. Tak način podpiranja bi res koristil podpirancem in posredno tudi napredku slovenske

umetnosti, vsekakor bolj kakor nakup številnih povprečnih del, ki zaradi revnih in ozkih domačih razmer niso mogla dozoreti.

Na ljubiteljih slovenske upodablajoče umetnosti je pa, da v teh hudih časih kar najprej polože temelje ustanovi, bodisi v obliki društva ali v okrilju javne korporacije, ki bi imela točno orisan načrt, po katerem bi skrbela za naš umetniški naraščaj, ki je prepuščen samemu sebi in usmiljenju slučaja. Potrebnost take *Moderne galerije* je očitna, saj ni nikogar, ki bi se briga za mlado slovensko upodablajočo umetnost. Dokler se taka ustanova ne ustvari, je za sedaj, ker nimamo primernejših sredstev, poklicana naša Narodna galerija, da iniciativno skrbi tudi za mlado, dozorevajočo umetnost. Naj ne bo samo muzej in skladišče mrtvih antikvitet, temveč živ organizem, ki varuje, oplaja in podpira umetniško življenje.

K. Dobida.

LJUDSKA POVEST

V literaturi žive razen vodilnih smeri ustvarjanja, ki dajejo v glavnem najbolj trajne vrednote, vedno tudi druga prizadevanja, ki že po svojem namenu in hotenju ne nudijo v vseh pogledih izdelanih proizvodov, po svoji oblikovalni moči pa pisatelji takih smeri umetnin niti ne zmorejo. Kritika takim delom po pravici ne dovoljuje vstopa v reprezentativno literaturo, določa jim pa kratkotrajno literarno življenje s tem, da jih označuje kot povest za ljudstvo, kakor da bi bilo za formalno manj izobraženo, a literarno zainteresirano publiko dobro tisto, česar zaradi mnogih pomanjkljivosti ne more prenesti bralec bolj kultiviranega okusa.

Značilno ime za tako delo je ljudska povest, ki je ne smemo zamenjavati z vaško oziroma domačinsko povestjo ali kmečko zgodbo, dasi obe obravnavata večinoma kmečke razmere v kmečkem okolju in ju skoraj vedno povzročata isti način gledanja, ki poskuša dojeti in izraziti posebno vidno resničnost (prim. Reallexikon I., 200—205). Vaška povest ima navadno splošno veljavno umetniško vrednost, ljudska povest pa se od nje, ki ji je snovno in motivno tako zelo sorodna, loči po tem, da nikdar ni umetnina in je takó vprašanje povesti nazadnje le vprašanje umetniške kvalitete.

Najvidnejši znak ljudske povesti je, razen tendence, pomanjkljivost umetniškega oblikovanja. Povest za ljudstvo nosi že v naslovu ali pa v zgradbi razločno zapisano racionalistično vodilo „za pouk in zabavo“, od katerih je prvo vedno važnejše in ga skuša pisatelj uresničiti na ta način, da pokaže konflikt linearno očrtanih oseb, da razločno, neživljenjsko razdeli luč in temo, postavi zgledne ljudi nasproti prav tako nezglednim, a dobro naposled zmaga, da potrdi idejo dela, ki bi jo sicer kratko izrazil z enim stavkom, priznanim načelom ali s katerimkoli pregovorom, ki bi dejansko mogel služiti za naslov zgodbe. Konflikt takih zračnih postav je samo obroben in ne prevzame vsega bistva dogajanja, razen tega je često življenjsko neresničen in tako ljudska povest ne dosega svojega namena, poučevati ljudstvo in ga zabavati, kajti od življenja je zaradi nemoči svojih oblikovalcev le preveč oddaljena in ne more bralcu nuditi ničesar drugega kakor spoznanje, da je med knjigo in življenjem res velik prepad in da iz knjig ni moči ničesar dobiti za življenje niti ne spoznati njegovega globljega smisla. Bralec mora naposled izjaviti, da tako ni v življenju, tako je le v povesti.